

Άπο τή βελτίωση τής φυσιογνωμίας στόν σεβασμό τοῦ προσώπου.

του Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής Νικολάου

Θέλω πολὺ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ εὐκαιρία ποὺ μοῦ δίνετε, ὄχι τόσο νὰ μιλήσω στὸ συνέδριο ὡς κάπως εἰδικός, ὅσο νὰ ἐπιχειρήσω νὰ φιλοσοφήσω δημόσια γιὰ κάτι πολὺ τεχνικό, καθαρὰ ἐπιστημονικό ἀλλὰ καὶ συνάμα πολὺ ἀνθρώπινο.

Ἐγώ, ὅπως πολὺ καλὰ γνωρίζετε, οὔτε μὲ τὴν Ὀδοντιατρικὴ ἔχω σχέση οὔτε καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς σχετικῆς μὲ τὴν Ὀδοντιατρικὴ πράξη Ἠθικῆς ἔχω ἐπεξεργασμένη γνώση. Θέλοντας λοιπὸν νὰ εἶμαι ἀπόλυτα εἰλικρινῆς μαζί σας, θὰ ἔπρεπε ἐξ ἀρχῆς νὰ παραδεχθῶ τὴν οὐσιαστικὴ ἀνεπάρκειά μου σὲ αὐτὸ ποὺ προσδοκᾶτε ἀπὸ μένα, ἀλλὰ καὶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ κύριος λόγος ποὺ ἀποδέχθηκα τὴν πρόσκληση τῆς ὁμιλίας ἦταν ἡ πρόκληση, ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη μου ἐμπειρία γνωριμίας μὲ τὴν Ὀδοντοστοματολογικὴ Ἐταιρεία στὴν Ἀθήνα, νὰ ξαναεκθέσω τὸν ἑαυτό μου σὲ αὐτὸν τὸν ἄγνωστο ἀλλὰ συναρπαστικό χῶρο τῆς φυσιογνωμικῆς καὶ στοματικῆς Ἠθικῆς καὶ κυρίως νὰ ἐκφράσω αὐτὰ ποὺ αἰσθάνομαι γιὰ τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ λόγου, μὲ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἔκφραση τῶν ὁποίων ἐσεῖς ἔχετε τόσο στενὴ σχέση.

1. Ὀδοντιατρικὴ Ἠθικὴ - Παροῦσα κατάσταση

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ τομέας τῆς ὀδοντιατρικῆς καὶ γναθοπροσωπικῆς ἠθικῆς δὲν ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς συγκεκριμένης, καλὰ προσδιορισμένης βιοηθικῆς εἰδικότητος. Σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἀρχεῖα, ψηφιακὰ καὶ συμβατικά, τὸ σχετικὸ λῆμμα καταλαμβάνει πολὺ περιορισμένο χῶρο. Δὲν ὑπάρχουν συγγράμματα μὲ συστηματικὴ μορφή, ἡ δὲ ἀναλογία τῶν δημοσιευμένων ἀρθρῶν σὲ σχέση μὲ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ ἱατρικοῦ χῶρου

είναι ιδιαίτερα μικρή. Ένῳ ὑπάρχει στήν κυκλοφορία ἕνα πλῆθος βιβλίων σέ Ἱατρική Ἠθική, στήν Ὀδοντιατρική δέν ὑπάρχει σχεδόν τίποτε, πλὴν λίγων ἄρθρων μέ θεματολογία κυρίως ἀφορῶσα στήν πληροφορημένη συναίνεση.

Ἐπίσης εἶναι ἐμφανῆς ἡ ἔλλειψη Ἐπιτροπῶν Ὀδοντιατρικῆς Ἠθικῆς. Ἡ παρατήρηση αὐτή, συχνά δημιουργεῖ τὴν ὑποψία ὅτι γιὰ κάποιον λόγο ἡ εὐρύτερη ὀδοντιατρική κοινότητα, σέ παγκόσμια κλίμακα, δρᾷ πὸ ἀνεξέλεγκτα ἀπὸ τὴν ἱατρική, μέ ἀποτέλεσμα συχνά νὰ διατυπώνονται καὶ ἀκραῖα καὶ ἐν πολλοῖς ἄδικα σχόλια περὶ τῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος τοῦ γενικότερου συστήματος παροχῆς ὀδοντοστοματολογικῶν ὑπηρεσιῶν, δεδομένης μάλιστα καὶ τῆς συνεχῶς μειούμενης λαϊκῆς ἐμπιστοσύνης σέ θεσμούς καὶ φορεῖς.

Μέ βάση αὐτό, θεωρῶ ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ παρόντος Συνεδρίου νὰ ἀσχοληθεῖ μέ τὴν ἀνθρώπινη διάσταση τῆς ὀδοντιατρικῆς εἶναι ὅτι πὸ ὠραῖο, ἀναγκαῖο καὶ σύγχρονο θὰ μπορούσε νὰ ἐπιλέξει ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπή. Γι' αὐτό καὶ θὰ ἤθελα, δίπλα στίς εὐχαριστίες μου, νὰ κατάρθω καὶ τὰ θερμὰ μου συγχαρητήρια γιὰ τὴ βιοηθική εὐκαιρία πὸ μᾶς δίνετε.

Ἐπὶ πλέον ἐπιτρέψτε μου, ἀντὶ νὰ μιλήσω χρησιμοποιῶντας μέσα τῆς πληροφορικῆς καὶ ψηφιακῆς τεχνολογίας, μέσα πὸ τονίζουν τὴν εἰκόνα τῆς πληροφορίας καὶ ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου, νὰ προτιμήσω τὴν παραδοσιακὴ ἐμφάνιση τοῦ προσώπου καὶ τὴν ἔμφαση τοῦ λόγου μου γιὰ νὰ ἀναδείξω αὐθεντικότερα τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων μου. Κάποιος κάποτε μοῦ εἶχε πεῖ: «τὰ δόντια, ἡ φωνὴ καὶ τὸ πρόσωπο ἀντανაკλοῦν τὸ βαθύτερο περιεχόμενο τῆς ψυχῆς. Γι' αὐτό καὶ ἐνῳ δέν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύονται, δέν πρέπει νὰ τὰ κρύβουμε». Ἴσως νὰ εἶχε δίκιο. Ἦταν ὀδοντογιατρός.

2. Σχέση Ὀδοντιατρικῆς καὶ Ἱατρικῆς Ἠθικῆς.

Ἡ Ὀδοντιατρικὴ Ἠθικὴ φαίνεται πῶς ἀκολουθεῖ τὴν Ἱατρικὴ κατὰ 15 χρόνια. Βασικὰ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ ἴδια προβλήματα μέ τὴν Ἱατρικὴ Ἠθικὴ. Οἱ ἀρχές καὶ οἱ βασικοὶ ὅροι προβληματισμοῦ εἶναι οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι ὅμως καὶ προσαρμόζονται ἀνάλογα μέ τὴν εἰδικότητα καὶ τίς συγκεκριμένες ἰδιομορφίες πὸ αὐτὴ παρουσιάζει.

Ἔτσι τὰ προβλήματα τῆς ἱατρικῆς εὐθύνης, τῆς πληροφορημένης συναίνεσης, τοῦ malpractice, τῆς οἰκονομικῆς ἐκμετάλλευσης, τῆς ἰσότιμης πρόσβασης στίς ὑπηρεσίας ὑγείας, τῆς αὐτονομίας, τοῦ βαθμοῦ τῆς πα-

ρεμβατικότητα, τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν κ.λπ. εἶναι προβλήματα πού μὲ κάποια παραλλαγή ἐμφανίζονται καὶ στὸν ὀδοντιατρικὸ χῶρο.

Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουν δύο βασικὲς διαφορὲς: ἡ πρώτη εἶναι ὅτι τὸ κόστος θεραπείας γενικῶς εἶναι χαμηλότερο στὴν ὀδοντιατρικὴ κλινικὴ πράξη, ἡ δὲ δευτέρη ὅτι ὁ κίνδυνος νὰ ἐπισυμβεῖ θάνατος εἶναι προφανῶς πιὸ περιορισμένος καὶ τὰ ἀντίστοιχα περιστατικὰ πού ὁ ἀσθενὴς παλεύει μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου εἶναι σαφῶς λιγότερα.

3. Οἰκονομικοποιημένη Ὀδοντιατρική.

Ἡ ζωὴ μας ὅλο καὶ ἀλλάζει. Ἡ καθημερινότητα τεχνολογικοποιεῖται καὶ οἱ σχέσεις ἀποπροσωποποιοῦνται καὶ μηχανοποιοῦνται. Ὁ χρόνος δίνει τὴ θέση του στὴ βιασύνη καὶ ἡ ποιότητα στὴν προχειρότητα. Τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ ἀποκτοῦν περισσότερες δυνατότητες, ἀλλὰ εἶναι μικρότερης ἀντοχῆς. Ἡ οὐσία ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὴν πίεση τῆς εἰκόνας καὶ ὁ συναγωνισμὸς ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸ. Στὸν χεῖμαρρο αὐτὸν δὲν μπόρεσε νὰ ἀντισταθεῖ οὔτε ἡ υγεία. Ἴσως αὐτὴ νὰ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο θῦμα. Μεταμορφώθηκε ἀπὸ θεϊκὸ δῶρο καὶ ἀξία σὲ κατάναλωτικὸ ἀγαθὸ καὶ ἡ ἰατρικὴ ἀπὸ ἀποστολὴ σὲ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρηση. Πίσω ἀπὸ τὸν γιατρὸ τώρα κρύβεται ἡ ἀσφαλιστικὴ ἐταιρεία. Πίσω ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀλλαγὲς κρύβεται ἓνα τέρας πού ὀνομάζεται κέρδος, χρῆμα, συμφέρον. Ἡ ζωὴ μας ἔχει ἔντονα καὶ ἔνοχα οἰκονομικοποιηθεῖ.

Τὸ χρῆμα μπορεῖς νὰ τὸ συναντήσεις πίσω ἀπὸ ἓναν ἀσθενῆ πού ἔχει καρδιοπάθεια ἢ πάσχει ἀπὸ ἀδιάγνωστο καρκῖνο. Μπορεῖς νὰ τὸ συναντήσεις πίσω ἀπὸ κάθε παθολογικὴ διάγνωση ἢ χειρουργικὴ ἐπέμβαση. Μπορεῖς νὰ τὸ ἀντικρύσεις σὲ καθοριστικὲς καὶ εὐαίσθητες ἰατρικὲς πρακτικὲς ὅπως οἱ μεταμοσχεύσεις, ἡ ἀπόκτηση παιδιοῦ, ἡ ἀντικατάσταση ἄκρου, ἡ φροντίδα τελικοῦ σταδίου. Μπορεῖς νὰ τὸ συναντήσεις στὴ χορήγηση φαρμάκων ἢ στὴν ἐπιλογή συγκεκριμένων διαγνωστικῶν καὶ θεραπευτικῶν μεθόδων. Μπορεῖς νὰ τὸ διακρίνεις καὶ μέσα στὸ στόμα καὶ πάνω σὲ ἓνα χαλασμένο δόντι. Μπορεῖς νὰ τὸ συναντήσεις καὶ στὴν ὀδοντιατρικὴ πράξη. Σὲ κάθε λεπτομέρειά της, σὲ κάθε στιγμή της. Αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῶν βιοηθικῶν προβληματισμῶν στὸν χῶρο της.

Ἦδη ἡ σαρωτικὴ ἐμφάνιση τῆς νανοτεχνολογίας φαίνεται πὼς οὐσιαστικὰ θὰ ἐπηρεάσει καὶ τὸ ὀδοντιατρικὸ σκηνικὸ καὶ κλινικὰ καὶ τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ καὶ ἠθικά[1]. Ἡ Νανο-οδοντιατρικὴ θὰ καταστήσει δυνατὴ τὴ συντήρηση τῆς γενικῆς στοματικῆς υγείας μὲ τὴ χρῆση νανοϋλικῶν, μὲ τὴ βιοτεχνολογικὴ ἐπεξεργασία ἰστῶν καὶ τελικὰ μὲ τὴν νανορομποτική. Ὅταν σὲ λίγα χρόνια τελειοποιηθοῦν τὰ πρῶτα νανορομπότ,

αυτά θα βοηθήσουν στην απόλυτα έλεγχόμενη στοματική αναλγησία, στην όδοντική αντικατάσταση με βιολογικά αυτόλογα δόντια κατασκευασμένα στη διάρκεια μιᾶς μόνον επίσκεψης, στην εξελιγμένη τεχνολογία τῶν ἐμφυτευμάτων[2], στην ὀδοντοστοματική θεραπεία με ἀκρίβεια νανοκλίμακος, στην ἀναζωογονητική ὀδοντιατρική, στην μόνιμη ὑπερευαισθητική θεραπεία, στην πλήρη ὀρθοδοντική ἀποκατάσταση σὲ μία μόλις επίσκεψη, στὴ συντήρηση τῆς στοματικῆς ὑγείας με μηχανικὰ ρομπότ ἐπὶ μόνιμου βάσεως[3].

Ἡ εἴσοδος ὅμως αὐτῆς τῆς νέας ἐντυπωσιακῆς καὶ πολλὰ ὑποσχόμενης νανοτεχνολογίας, μαζί με τὰ θεαματικά της ὠφέλη, θὰ δημιουργήσει μιὰ ἀκόμη, μάλιστα ιδιαίτερα ἰσχυρὴ ἐξάρτηση τῆς ὀδοντιατρικῆς κλινικῆς προσφορᾶς ἀπὸ τὶς ἐταιρεῖες, τὰ συμφέροντα, τὴν οἰκονομικὴ παράμετρο.

Ἔτσι, με τὸ πρόσχημα τῆς καλῆς ὑγείας ἐμφανίζονται νέα ὑλικά, διαρκῶς ἐναλλασσόμενες μέθοδοι, ποικίλες εἰδικότητες, κατακερματισμὸς τῆς θεραπείας, πολύπλοκες συσκευές, με ἀποτέλεσμα συχνὰ τὴν ἀνισόρροπη σχέση κόστους καὶ ὀφέλους ἢ τὴν παροχὴ καλῆς ἀλλὰ πολὺ δαπανηρῆς ὑγείας· ὑγείας γιὰ τοὺς λίγους καὶ ὄχι γιὰ ὅλους, οὔτε κἂν γιὰ τοὺς περισσότερους.

Ἐρωτήματα ὅπως: Ποιὸς τελικὰ μπορεῖ νὰ ἔχει πρόσβαση στὴν ὑγεία; Ποιὸς θὰ ἐπιλεγεῖ; Ποιὸς θὰ πληρώσει; Ποιὸς θὰ ἀποφασίσει; Τί θὰ γίνει με αὐτοὺς ποὺ ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη καὶ λιγότερα χρήματα; συνεχῶς ἐμφανίζονται στὸ προσκῆνιο, προκαλοῦν τὴν ψήφιση νομοθετικῶν ρυθμίσεων, ἀλλὰ τελικὰ στὴν πράξη δὲν φαίνεται νὰ βρίσκουν τὴν ὀριστικὴ ἀπάντησή τους. Ἔτσι γιὰ παράδειγμα, πρόσφατα ὑπολογιστικὲς τεχνολογίες, lasers, χρῆση μοσχευμάτων καὶ ἀκριβῶν ὑλικῶν (ἐμφυτευμάτων) βελτιώνουν σημαντικὰ τὴν ποιότητα ζωῆς, παράλληλα ὅμως καθιστοῦν τὴν ὀδοντιατρικὴ ὄλο καὶ πιὸ ἀπρόσιτη στὶς εὐρεῖες κοινωνικὲς μάζες.

Πρὸ δύο μόλις μηνῶν, ὅταν συζητήθηκε στὸ Σ.τ.Ε. τὸ Προεδρικὸ Διάταγμα γιὰ τὴ μετοχικὴ σύνθεση τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ποὺ παρέχουν ὑπηρεσίες πρωτοβάθμιας ὑγείας καὶ ἀναψε πράσινο φῶς σὲ ἐπιχειρηματίες καὶ ἐπενδυτὲς νὰ δραστηριοποιηθοῦν στὸν χῶρο τῆς ὑγείας, ὁ Ὄδοντιατρικὸς Σύλλογος Ἀττικῆς καὶ ἄλλοι φορεῖς ἀντέδρασαν ἔντονα σὲ αὐτὴν τὴν ἐπέλαση συμφερόντων στὸ ἱερὸ ἄβατο τῆς ὑγείας[4].

Τὸ μερίδιο τοῦ medical care στὸν προϋπολογισμὸ ὄλο καὶ αὐξάνει. Ἡ αὐξηση τοῦ κόστους τῆς ὑγείας προκαλεῖ αὐξημένο ἐνδιαφέρον τῶν πολιτῶν γιὰ ἠθικὰ κριτήρια στὴν παροχὴ της. Ἐνῶ ὅμως οἱ ΗΠΑ ξοδεύουν γιὰ

τήν υγεία ανά άτομο περίπου 2,5 φορές περισσότερο απ' ό,τι ή Αγγλία, δέν παρατηροῦνται σημαντικές ἀλλαγές στό τελικό ἀποτέλεσμα τῆς υγείας ἢ τῆς παράτασης τῆς ζωῆς. Τό τεράστιο κόστος φροντίδας δέν ἔχει βελτιώσει τίς στατιστικές θνησιμότητος. Αὐτό ὀφείλεται στίς ἀσφάλειες, οἱ ὁποῖες προτιμοῦν τήν ὑπερθεραπεία καί τήν ὑπερκατανάλωση τῶν ἱατρικῶν πόρων, καί ἀντικαθιστοῦν τήν ἱατρική φροντίδα μέ τό συμφέρον καί τήν ἀνάγκη μέ τή σπατάλη. Ἀλλά καθῶς καί ἡ ἀναλογία ἱατρῶν πρὸς ἀσθενεῖς αὐξάνει, ἡ πορεία πρὸς τήν ὑπερθεραπεία δείχνει νά εἶναι μονόδρομος πρὸς τήν πλατεῖα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐπιβίωσης.

4. Αὐτονομία ἀσθενοῦς-Συναίνεση.

Ὅλη αὐτή ἡ κατάσταση ὀδηγεῖ καί στόν περιορισμό τῆς αὐτονομίας τοῦ ἀσθενοῦς -ἴσως καί τοῦ γιαιτροῦ-, τήν ἴδια στιγμή πού αὐτή προστατεύεται ἀπό τοὺς νόμους καί τὰ συντάγματα τῶν χωρῶν. Ἡ μεγάλη καί ἐξειδικευμένη γνώση, ἡ ποικιλία τῶν δυνατοτήτων καί ἐφαρμογῶν, ἡ προκλητή ἀνάγκη γιά στατιστική ποσοτικοποίηση τῆς ποιότητος τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν, ἡ νομική καί συναισθηματική ἀπαίτηση γιά λεπτομερῆ ἐνημέρωση, τὰ πολλὰ ὑλικά καί οἱ ποικίλες τεχνικές γιά τό ἴδιο ὀδοντιατρικό πρόβλημα, δυσκολεύουν πολὺ τήν ἐπαρκῆ πληροφόρηση τοῦ ἀσθενοῦς. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι, ἐνῶ ἡ συναίνεση θεωρεῖται ἀπολύτως ἀναγκαῖα καί πρωταρχικῆς σημασίας, αὐτή νά παρέχεται δίχως τήν ἀπαιτούμενη πληροφόρηση καί ἐνημέρωση. Δέν μπορεῖ νά γίνει ἀλλιῶς.

Ἐπίσης, συχνά ἐμφανίζονται προβλήματα συγκρούσεων μεταξὺ ἱατρῶν καί ἀσθενῶν. Γιά παράδειγμα, ἔχουμε περιπτώσεις πού ἀσθενεῖς ἀρνοῦνται νά συμμορφωθοῦν μέ τίς ὑποδείξεις τοῦ ἱατροῦ γιά φροντίδα στό σπίτι καί ὁ ἱατρός δέν θεωρεῖ δικαιολογημένη τήν κάτω ἀπό αὐτοὺς τοὺς ὅρους συνέχιση τῆς θεραπείας. Ἡ περιπτώσεις πού ὁ ἀσθενής ἀπαιτεῖ θεραπεία πού ἀντιβαίνει στήν ἐκπαίδευση καί τὰ κριτήρια τοῦ γιαιτροῦ ἢ ζητεῖ ἀναισθησία ἢ ἐπικαλεῖται τήν γνώση του ἀπό τίς ἐφημερίδες καί τήν τηλεόραση, μέ κριτήριο ἐντελῶς ἀντιεπιστημονικό.

Στὴν παιδοδοντία ἐμφανίζονται περιπτώσεις παιδιῶν πού δέν συνεργάζονται, μέ ἀποτέλεσμα ἐνίοτε νά ἀσκεῖται σχετική βία.

Στὴν εὐρύτερη αὐτὴν κατηγορία, θὰ μπορούσε κανεὶς νά ἀναφέρει ἐρωτήματα τοῦ τύπου:

Τί κάνουμε σὲ περιπτώσεις ἀσθενῶν μέ AIDS, ἢ ἀσθενῶν πού ἡ προηγούμενη θεραπεία ἀπέτυχε;

Θὰ ἦταν σωστὸ νά διακοπεῖ ἡ θεραπεία στήν περίπτωση πού ὁ ἀσθενής εἶναι ἀσυνεπής στίς ἀπέναντι τοῦ ἱατροῦ ὑποχρεώσεις του;

Μπορούμε να δώσουμε προτεραιότητα σε θεραπείες, αναπήρων, ηλικιωμένων ή τροφίμων γηροκομείων; Και αν ναι, κάτω από ποιούς όρους και με ποιά κριτήρια;

Πόσο υποχρεωμένοι είμαστε να προσφέρουμε δωρεάν υπηρεσίες; Σε ποιές περιπτώσεις; Σε ποιό βαθμό;

Τί κάνουμε στην περίπτωση ασθενούς που αρνείται θεραπεία στο δόντι του και ζητάει την έξαγωγή του, τη στιγμή που αυτό χρειάζεται απονεύρωση και σφράγισμα και ο γιατρός διαφωνεί;

Τί πρέπει να κάνουμε στην περίπτωση δύσκολης αξιολόγησης τών μακροχρονίων και βραχυπροσθέσμων θεραπειών; Για παράδειγμα, θα μπορούσε σε κάποιον, που κατά την ιατρική εκτίμηση σε δύο χρόνια θα πέσουν τα δόντια του, αντί να τοῦ κάνουμε προσωρινή δαπανηρή συστηματική θεραπεία με σφραγίσματα, να προχωρήσουμε προσθετικά; Τί πρέπει να κάνουμε αν ο ασθενής επιμένει για το αντίθετο; να τοῦ το αρνηθοῦμε;

Για όλα αυτά απαιτείται μιὰ ἰσορροπία ανάμεσα στην ἔμπειρη κρίση τοῦ γιατροῦ και την αὐτονομία τοῦ ασθενούς, τὰ ὅρια τῆς ὁποίας δὲν εἶναι πάντοτε εὐδιάκριτα.

5. Εἰδικές καταστάσεις.

α) Ἴσορροπία ανάμεσα στοῦ ρίσκο και την θεραπεία.

Κάτω ἀπὸ κανονικές συνθήκες δὲν θὰ ἔπρεπε οἱ ὀδοντίατροι νὰ ἀκολουθήσουν μεθόδους ὑψηλοῦ κινδύνου τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν.

Σε περίπτωση που κάποιος ἀσθενὴς πάσχει ἀπὸ κακοήθη ὑπεραιμία και παρουσιάζει σοβαρὸ τραῦμα στοῦ πρόσωπο, ὁ κίνδυνος θανάτου κατὰ τὴ διάρκεια γενικῆς ἀναισθησίας μπορεῖ νὰ ὑπερβαίνει τὴν ἀναμενόμενη αἰσθητικὴ βελτίωση που θὰ μπορούσε νὰ προκληθεῖ κάτω ἀπὸ συνθήκες γενικῆς ἀναισθησίας. Ὁ γναθοχειρουργὸς σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση τί κάνει; Χρησιμοποιεῖ τοπικὴ ἀναισθησία ἢ ὄχι;

β) Διεπαγγελματικές σχέσεις.

Τί γίνεται ὅταν ἀναγνωρίσουμε παραλείψεις και ἰατρικὰ σφάλματα συναδέλφων ἰατρῶν; Ἀποκαλύπτουμε τὸ σφάλμα τοῦ συναδέλφου ἢ τὸ ἀποκρύπτουμε και ὁ ἀσθενὴς ὑποβάλλεται σὲ νέα ταλαιπωρία και ἐπὶ πλέον ἔξοδα;

Ἀπὸ ποιές ἠθικές ἀρχές διέπεται ὁ ὑφιστάμενος ἀνταγωνισμὸς;

γ) Οἰκονομικές συναλλαγές.

Συχνά παρατηρείται τὸ φαινόμενο νὰ ὑποβάλλονται ψευδῆ δικαιολογητικά (ἀπόκρυψη κερδῶν ἢ ἐξόδων) ἢ νὰ ἐκδίδονται ἀποδείξεις χωρὶς νὰ ἔχει παρασχεθεῖ ἡ ἀναγραφόμενη ὑπηρεσία.

Ἐπίσης, ποίος πληρώνει ὅταν ἀποτύχει ἡ θεραπεία;

Ἦ τί πρέπει νὰ γίνει ὅταν οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἀσφάλειας ὑπαγορεύουν προσαρμογὴ τῆς αἰτιολογίας καὶ περιγραφῆς τῆς θεραπείας;

δ) Ἄνελικρίνεια.

Ὅλα αὐτὰ ὀδηγοῦν συχνὰ σὲ ἀμφίβολες ἐπιλογές καὶ ἐπιβολὴ μὴ ἀναγκαίων θεραπειῶν, ἢ δικαιολόγηση τῶν ὁποίων ἐπιβάλλει μιὰ νοοτροπία ἀνελικρινείας. Μιᾶς ἀνελικρινείας ποὺ ἀναφέρεται σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καὶ πρὸς τὸν ἀσθενῆ καὶ πρὸς τοὺς συναδέλφους καὶ πρὸς τὶς ἀσφαλιστικὲς ἐταιρεῖες καὶ γενικότερα πρὸς τὴν κοινωνία.

5. Αἰσθητικὴ καὶ Πρόσωπο.

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὸ πρόσωπό του. Αὐτὸ ποὺ πρωτοαντικρύζουμε σὲ μία συνάντηση μὲ κάποιον ἄνθρωπο, αὐτὸ ποὺ δημιουργεῖ τὴν πρώτη θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ ἐντύπωση, αὐτὸ ποὺ συνειρμικὰ συνδέει μὲ τὸ ὄνομά του, αὐτὸ ποὺ διατηροῦμε ὡς ἀνάμνηση ἀπὸ αὐτόν, αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἔκφραση τῆς φυσιογνωμίας του καὶ τῆς μορφῆς του, εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ προσώπου του. «ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ»[5].

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ τὸ περιποιούμεστε περισσότερο ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ σώματός μας. Ἡ φροντίδα του μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπλὰ περιποιητικὴ τῶν ὑφισταμένων χαρακτηριστικῶν του (χτένισμα, χρωματικὲς παρεμβάσεις), μπορεῖ νὰ εἶναι θεραπευτικὴ ἐνὸς σοβαροῦ ἢ μὴ τραύματος (γναθοπροσωπικὲς ἀλλοιώσεις ἀπὸ ἀτυχήματα ἢ νεοπλασματικὲς ἀσθένειες), μπορεῖ νὰ εἶναι διορθωτικὴ μιᾶς συγγενοῦς ἀντισταθητικῆς ἀτέλειας (μιὰ οὐλή, ἓνα ἐμφανὲς σπίλωμα), μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ αὐθαίρετα βελτιωτικὴ τῆς ὅλης εἰκόνας του ἢ τροποποιητικὴ τῶν ιδιωμάτων καὶ τῆς συνολικῆς ἔκφρασής του. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ παρέμβαση μπορεῖ νὰ διατηρήσει τὸ πρόσωπο, μπορεῖ νὰ τὸ ἐναλλάσσει κατὰ βούλησιν, μπορεῖ νὰ τὸ ὑπογραμμίσει διακριτικὰ καὶ νὰ τὸ ἀναδείξει, μπορεῖ νὰ τὸ θεραπεύσει ὅταν νοσεῖ, μπορεῖ νὰ τὸ ἀλλοιώσει θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ, μπορεῖ καὶ νὰ τὸ καταστρέψει ὀριστικά.

Ἐπίσης, ἡ ἐπέμβαση στὴ φυσιογνωμία μπορεῖ νὰ καταδεικνύει ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου ἢ μπορεῖ καὶ νὰ ἐπηρεάζει τὴν ἐκδήλωσή του (ὅταν κάποιος δὲν βολεύεται μὲ τὴν εἰκόνα του, δὲν ἀποφασίζει γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἔκφρασή της, δὲν τοῦ ἀρέσει ὁ ἑαυτός του, δὲν ἀγαπᾷ τὴ

φυσική και αύθεντική πρὸς τὰ ἔξω προβολή του, ὅταν ἐπιθυμεῖ τὴν ἀλλαγὴ του).

Τὸ φυσικὸ πρόσωπο κρύβει κάτι πολὺ βαθύ, τὸ ὁποῖο σχετίζεται στενὰ μὲ τὸ μυστικὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου. «Ἀπὸ ὀράσεως ἐπιγνωσθήσεται ἀνὴρ καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως προσώπου ἐπιγνωσθήσεται νοήμων. Καὶ γέλως ὀδόντων καὶ βήματα ἀνθρώπου ἀναγγέλλει τὰ περὶ τοῦ ἀνδρός» γράφει στὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Σειράχ (ιθ' 30) καὶ «Καρδία ἀνθρώπου ἀλλιοῖ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἴχνος καρδίας ἐν ἀγαθοῖς πρόσωπον ἰλαρόν» (ιγ' 25, 26)

Εὐθύνη τῆς ἰατρικῆς εἶναι νὰ θεραπεύσει μία πάθηση ἢ νὰ διορθώσει μία ἀνωμαλία, ὄχι νὰ ἀλλοιώσει τὴ μορφή, οὔτε νὰ προκαλέσει σύγχυση εἰκόνας καὶ οὐσίας, οὔτε νὰ προσδώσει ψευδῆ ἔκφραση στὴ φυσιολογία οὔτε νὰ ὑποδουλώσει τὴν ἀποστολὴ τῆς σὲ ἀλόγιστα θελήματα, σὲ νοσηρὲς ἐμμονές ἢ ματαιόδοξες ἀπαιτήσεις, οὔτε πολὺ περισσότερο νὰ ὑποτάξει τὴν παρέμβαση σὲ ἐμπορικὲς ἐπιταγές καὶ ὑπαγορεύσεις τῶν διαφημιστικῶν μηχανισμῶν καὶ τῶν ΜΜΕ.

Ἡ διόρθωση μπορεῖ νὰ εἶναι αἰσθητική, νὰ προσφέρει τὸ πρόσωπο ὅσο πιὸ φυσικὸ γίνεται, ὅσο πιὸ ἀληθινὸ, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴν ἀσχήμια τῆς ἀναπηρίας. Ἡ εἰκόνα ἀνθρώπων μὲ ὀλόασπρα δόντια, μὲ ψεύτικες στητὲς ἐκφράσεις, μὲ σχετικὴ διαφημιστικὴ ὁμοιομορφία καὶ τυποποιημένη ὁμορφιά, μὲ ἀσύμβατο ὡς πρὸς τὴν ἡλικία τεττωμένο δέρμα, πλαστικοποιεῖ τὴν εἰκόνα, ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια του, τὸν ὑποτάσσει στὴν ἐμπορικότητα καὶ τελικὰ τοῦ προσφέρει τὴν πανάκριβη ἀσχήμια μιᾶς μὴ ἀληθινῆς ὁμορφιάς.

6. «Σοφία στόματι πιστῶ τελείωσις».

Ὁ ὀδοντίατρος ὅμως δὲν παρεμβαίνει μόνο στὸ πρόσωπο, στὴν πρώτη εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ στὸ στόμα, τὸ ὁποῖο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τῆς μάσησης ἐπιτελεῖ καὶ τὴ διαμόρφωση τῆς φωνῆς, τῆς ὁποίας ἡ χροιά ἀποτελεῖ ἰδίωμα τῆς ἀνθρώπινης ταυτότητος καὶ ὁ τόνος ἔνδειξη τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Ἡ φωνὴ διαμορφώνεται μὲν ἀπὸ τὸν λάρυγγα, τὸν φάρυγγα, τὴ γλῶσσα, τὴ στοματικὴ γεωμετρία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δόντια. Γι' αὐτὸ κάποια σύμφωνα (τ, δ, θ) λέγονται ὀδοντικά. Στὸ σ, τὸ λ, τὸ ρ, καὶ τὸ ν παρεμβαίνει ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀδόντων καθοριστικά. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι δίχως σημασία. Ὅταν χωρίσουμε ἀπὸ ἓνα πρόσωπο, αὐτὸ ποὺ παραμένει καὶ μᾶς συνδέει νοερὰ μαζί του, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ εἰκόνα τῆς φυσιολογίας του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἄκουσμα καὶ ἡ χροιά τῆς φωνῆς του, τὰ ὁποῖα ἀποτυπώνονται στὴν μνήμη μας ὡς ἀμυδρὴ εἰκόνα

τοῦ προσώπου. Ἡ ἀναγνώριση καὶ ταυτοποίηση κάποιου γίνεται κυρίως ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ τὴ φωνή του.

Τὸ στόμα ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι διαμορφώνει τὴ φωνή, ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐργαλεῖο τοῦ λόγου, τὸ ἀντηχεῖο τῆς ψυχῆς καὶ τῆς νόησης. Εἶναι ὁ φράκτης τῆς σκέψης, τὸ τελευταῖο ὄριο πού προστατεύεται ἡ σκέψη· «Θοῦ, Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου»[6], ἀναφέρει ὁ ψαλμωδός. Εἶναι γνωστός ὁ λόγος τοῦ Ὀδυσσεά στον Ἀτρεΐδη, ὅπως περιγράφεται στον Ὅμηρο: «Ἀτρεΐδη ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;»[7]

Ἐπὶ πλεόν εἶναι τὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο ἐνσαρκώνεται καὶ μεταφέρεται ἡ σκέψη. Ὁ ἄνθρωπος ἀρχικὰ μὲν γνωρίζεται μὲ τὴν ἔκφραση καὶ εἰκόνα τῆς μορφῆς τοῦ προσώπου του, ἀλλὰ στὴν οὐσία ἀποκαλύπτεται μὲ τὸν λόγο του. Ἡ φυσιογνωμία δίνει τὴν ἐντύπωση καὶ ὑποψία τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ὁ λόγος βοηθάει στὴ γνώση τοῦ προσώπου, στὴ φανέρωση τῆς ἐνδοτέρας χώρας τῆς καρδίας του, τοῦ βάθους του.

Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος λόγος πού τὸ στόμα θεωρεῖται ὡς κάτι ἰδιαζόντως ἱερό, ὡς κάτι πού μιαίνεται ἢ ἀγιάζεται: «Ἦ ἄξιε τῆς ἱερωσύνης ἱερεῦ, οὐκ ἐμίανας τοὺς ἱεροὺς ὀδόντας»[8] καὶ «Σοφία στόματι πιστῶ τελείωσις»[9] ἢ «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει οὗτος τέλειος ἀνὴρ»[10]. Ἐνῶ ἡ σύνεση συνήθως ἐκφράζεται διὰ τῆς σιωπῆς, ἡ σοφία φανερώνεται διὰ τοῦ λόγου. Ἡ ὀργάνωση τῶν διανοημάτων ἐπισυμβαίνει στον νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ λαμβάνει μορφή καὶ σχῆμα στὸ στόμα του. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἰκανότατοι στὴ σκέψη ἀλλὰ πολὺ ἀδύνατοι στὸ λόγο. Ὁ συνδυασμὸς τῆς νοητικῆς λειτουργίας μὲ τὴν ἐκφραστικὴ εἶναι προϋπόθεση φανέρωσης τοῦ προσώπου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἔκφραση τῶν δύο ἀποτυπώνεται ἀπὸ τὸν ἴδιο ὄρο· τὴ λέξη λόγος.

Τὸ στόμα λοιπὸν πού ἀγγίζουμε ὡς ὀδοντίατροι καὶ τὸ φυσικὸ πρόσωπο πού περιποιούμεστε, κατὰ τὸ βίωμα καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, ἐνέχουν μιὰ ἱερότητα καὶ ἀποτελοῦν τὰ κατ' ἐξοχὴν σημεῖα τοῦ σώματος πού ἐκφράζουν τὸ βαθύτερο πρόσωπο, τὸν «κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ» χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸ πού ἐξαγιαζόμενο μπορεῖ νὰ μεταμορφωθεῖ «ὡς πρόσωπον ἀγγέλου» (Περίπτωση Διακόνου Στεφάνου)[11] ἢ νὰ λάμψει «ὡς ὁ ἥλιος»[12] ἢ νὰ γίνεῖ «ἕτερον»[13], ὅπως συνέβη στὸ γεγονός τῆς Θείας Μεταμορφώσεως καὶ συχνὰ ἀπαντᾶται σὲ περιγραφὲς ἀγίας ἀκρότητος τῆς ἀσκητικῆς ἐμπειρίας ἢ ἀκόμη νὰ ἀποτελέσει «κατοπτρισμὸ» τῆς δόξης τοῦ θεϊκοῦ προσώπου[14].

Ἡ βιοθητικὴ συνεπῶς πού ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἕναν ὀδοντίατρο δὲν εἶναι μιὰ ἠθικὴ συμμόρφωση σὲ κανόνες δεοντολογίας -αὐτοὶ εὐκόλα ἐπινο-

οῦνται καὶ εὐκολότερα παραβιάζονται. Δὲν εἶναι αὐτὸ πού τὸν βοηθεῖ νὰ γίνεῖ σωστός καὶ ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὸν νόμο καὶ τὸ κοινωνικὸ αἴσθημα -αὐτὸ εἶναι τὸ πολὺ λίγο. Εἶναι κυρίως μιὰ πρακτικὴ πού ἐκφράζει μιὰ βαθειὰ αἴσθησι σεβασμοῦ καθὼς, ὡς παρεμβαίνοντες θεραπευτικὰ στὸ σωματικὸ πρόσωπο, στὴν οὐσία, ἱεουργοῦμε στὸ ἱερὸ βῆμα τῆς ἀνθρώπινης ταυτότητος καὶ μοναδικότητος, στὸ πρόσωπο καὶ τὸν λόγο. Ὁ ἀσθενὴς μᾶς ἐμπιστεύεται τὸ πιὸ δικό του κομμάτι. Περιμένει ἀπὸ μᾶς τὸν πιὸ βαθύ μας σεβασμό.

Παρατηρήσεις.

[1] Jhaveri HM, Balaji PR. "Nanotechnology: The future of dentistry," Journal of Indian Prosthodontics Society 2005;5:15-7.

[2] Nanotechnology used in Dental Implants, US Markets for Dental Implants 2007 report, June 5th, 2007, [http://www. Nanotechnology-development.com/medical/nanotechnology-used-in-dental-implants.html](http://www.Nanotechnology-development.com/medical/nanotechnology-used-in-dental-implants.html).

[3] Freitas, Robert A. Jr., "Nanodentistry," J. Amer. Dent. Assoc. 131(November 2000):1559-1566 (Cover story).

[4] Νέτα, Σοφία: «Επέλαση συμφερόντων στὴν Ὑγεία», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 05/08/2008.

[5] Α΄ Θεσσ. β΄ 17.

[6] Ψαλμ. ρμ΄ 3.

[7] Ὅμηρου Ἰλιάς, Ραψωδία Ξ, στ. 83.

[8] Δ΄ Μακ. ζ΄ 6.

[9] Σοφ. Σειρ. λα΄ (λδ΄) 8.

[10] Ἰακ. γ΄ 2.

[11] Πραξ. στ΄ 15.

[12] Ματθ. ιζ΄ 2.

[13] Λουκ. θ΄ 29.

[14] Β΄ Κορ. γ΄ 18.

Ομιλία του Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικῆς Νικολάου, στο 28ο Πανελλήνιο Ὀδοντιατρικὸ συνέδριο, 24.10.2008.